

(236. 1.)

KONINKLIJKE BOODSCHAP.

Aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal:

MIJNE HEEREN!

Wij bieden U hiernevens ter overweging aan een ontwerp van wet tot verhooring der begrooting van uitgaven van *Nederlandsch-Indië* voor het dienstjaar 1911, ten behoeve van den aanleg van een spoorweg van *Bandjar* naar *Parigi*.

De toelichtende memorie (en bijlagen), die het wetsontwerp vergezelt, bevat de gronden waarop het rust.

En hiermede, Mijne Heeren, bevelen Wij U in Godes heilige bescherming.

's Gravenhage, den 24 Maart 1911.

WILHELMINA.

(236. 2.)

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is de begrooting van uitgaven van *Nederlandsch-Indië* voor het dienstjaar 1911 te verhoogen ten behoeve van den aanleg van een spoorweg van *Bandjar* naar *Parigi*;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goetvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

In het Iste hoofdstuk der begrooting van uitgaven van *Nederlandsch-Indië* voor het dienstjaar 1911, vastgesteld bij de wet van 31 December 1910 (*Staatsblad* n°. 386), wordt tusschen de onderafdeelingen 63 en 64 gevoegd:

Onderafdeeling 63a. Aanleg van een spoorweg van *Bandjar* naar *Parigi* (maatregelen in het belang van de economische ontwikkeling). f 100 000.

Artikel 2.

In het IIde hoofdstuk van die begrooting, vastgesteld bij de wet van 31 December 1910 (*Staatsblad* n°. 387) en gewijzigd bij de wet van 31 December 1910 (*Staatsblad* n°. 390), wordt tusschen de onderafdeelingen 120 en 121 gevoegd:

Onderafdeeling 120a. Aanleg van een spoorweg van *Bandjar* naar *Parigi* (maatregelen in het belang van de economische ontwikkeling). f 250 000.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden

Handelingen der Staten-Generaal. Bijlagen. 1910—1911.

geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Koloniën,

(236. 3.)

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Voor de economische ontwikkeling van het Zuid-Oostelijk deel der Preanger Regentschappen, wordt het in het leven roepen van betere middelen van verkeer dringend noodig geacht. Met name hebben daaraan behoefte de beoosten Parigi gelegen zoogenoemde Penandjoeng-vlakte of wel laagvlakte van Parigi genoemd en de daarvan door de uitloopers van het Kendenggebergte gescheiden vlakte der Oost-Preanger, gelegen tusschen Bandjar en Kalipoetjang.

Van deze beide als zeer vruchtbaar bekend staande vlakten ligt de eerstgenoemde het meest geïsoleerd, aangezien de postweg, waardoor zij verbinding heeft met Kalipoetjang, onder hellingen tot $\frac{1}{20}$ het scheidingsgebergte op ± 155 M. hoogte overschrijdt en de overige wegen die naar Tasikmalaja voeren, over groote lengten niet meer dan paardenpaden zijn, waarover het verkeer zeer bezwaarlijk gaat en bovendien uiterst kostbaar is.

De vlakte der Oost-Preanger ligt minder geïsoleerd, daar zij tot aan den spoorweg reikt, welke West- en Oost-Java verbindt; toch ondervindt zij den invloed daarvan over niet meer dan 15 K.M., terwijl voor het overige gedeelte der vlakte, dat in de richting van Kalipoetjang en van daar door de Kinderzee naar Tjilatjap afvoert, zich steeds meer de bezwaren doen gevoelen van het gestadig dichtslippen van de Kinderzee.

De vruchtbaarheid van beide vlakten móge blijken uit het feit, dat eene sawah-opbrengst van 50 à 60 pikols per bouw er als gemiddelde mag worden aangenomen. Gebrek aan afvoerwegen maakt echter, dat de padi er dikwijls niet meer dan f 1 per pikol opbrengt, terwijl overal elders in de Preanger de prijs f 2,50 en meer bedraagt. Naast den rijstbouw zijn van beteekenis de cultuur van klappers en de bereiding van copra. Ondanks de slechte vervoerstoestanden wordt over Kalipoetjang jaarlijks ongeveer 24 000 pikols copra uitgevoerd van de Penandjoeng-vlakte.

Om voor deze streek den weg tot ontwikkeling te openen is afdoende verbetering van de verkeerswegen noodzakelijk en daarom wordt in overweging gegeven een spoorwegverbinding tot stand te brengen van Bandjar over Kalipoetjang naar Parigi aan de zuidkust, een lijn derhalve die de gelegenheid zal scheppen om al hetgeen dit veel belovend gebied voortbrengt op gemakkelijke wijze naar de hoofdlijn van de Staats-spoorwegen en van daar verder te brengen.

De lijn is bedoeld als secundaire spoorweg met eene spoorwijdte van 1,067 M., terwijl zij eene lengte zal krijgen van 82,5 K.M., waaronder pl. m. 72,5 K.M. vlaktelijn en pl. m. 10 K.M. berglijn; de bouw van twee tunnels is daarbij niet te vermijden, de eene ter lengte van 160 M. om van Bandjar de vlakte der Oost-Preanger te kunnen bereiken en de andere, die ongeveer 1 K.M. lang zal worden, om van Kalipoetjang over de uitloopers van het Kendenggebergte in de Penandjoeng-vlakte te kunnen komen.

De aanlegkosten worden geraamd op f 4 846 000 (waarvan f 1 103 700 op hoofdstuk I en f 3 742 300 op hoofdstuk II) of f 58 737 per K.M., waarin begrepen zijn de kosten voor rollend materieel ad f 265 450 of f 3217 per K.M. De bouwtijd wordt op 3 jaar gesteld.

Verhooging der begrooting van uitgaven van N.-I. voor 1911, ten behoeve aanleg spoorweg van Bandjar naar Parigi.

De raming der exploitatiekosten wijst (exclusief „vernieuwingen“) een eincijfer aan van f 133 540. Daartegenover worden de opbrengsten uit het locale verkeer berekend op f 154 853, welk cijfer echter, blijkens de elders opgedane ondervinding verwacht mag worden, binnen enkele jaren te zullen stijgen tot f 213 150.

Het netto-provenu is alzoo op f 21 313 (voorloopig) en f 79 610 (na korten tijd) te stellen, of respectievelijk 0,44 pct. en 1,64 pct. van het aanlegkapitaal.

Hieruit volgt, dat de rentabiliteit bij die der overige Staatslijnen ten achter blijft en dat dus, als financiële onderneming beschouwd, de aanleg van deze lijn geen reden van bestaan zou hebben.

Toch verdient de aanleg van Gouvernementswege alleszins aanbeveling. Zoowel in de vlakte van Oost-Preanger als in die van Parigi zijn duizenden bouws grond, die op ontginning wachten, en die voor de cultuur, hetzij van rijst hetzij van klappers in gebruik genomen, voor de bevolking een zeer loonend product zullen afwerpen. Daarbij wordt verwacht, dat de nieuwe lijn de natuurlijke emigratie krachtig zal bevorderen, wijl zij daarvoor zeer gunstig is gelegen ten opzichte van die streken van Java, welke duidelijke kenteekenen van overbevolking vertoonen. Het gevolg van die natuurlijke emigratie zal zijn dat, binnen een niet te lang tijdsverloop, evenals bij de lijn Kalisat—Banjoewangi is geschied, de opbrengsten van den spoorweg zoodanig zullen stijgen, dat zij een alleszins voldoende rentevergoeding van het bestede aanlegkapitaal opleveren.

Het bijzonder karakter van deze lijn, die niet aanstonds productief en in hoofdzaak bestemd zal zijn om de economische

ontwikkeling van de streek te bevorderen, leidt er van zelf toe de aanlegkosten te brengen ten laste van de speciaal voor de economische ontwikkeling bestemde fondsen.

Wat de toekomst van de lijn aangaat is in het oog te houden, dat bij de raming der exploitatie-opbrengst de indirecte voordeelen, welke de lijn zal opleveren alsmede het vervoer, dat zij op de hoofdlijn brengen zal, buiten beschouwing gelaten zijn. Het onder cijfers brengen der indirecte voordeelen zou hier een te speculatief karakter dragen, dan dat aan die cijfers groote waarde te hechten zou zijn; ook de vervoersstijging op de hoofdlijn is niet in de berekeningen opgenomen, aangezien althans in de eerste jaren na de opening een gedeelte van het vervoer zijne vroegere richting naar Kalipoetjang en verder door de Kinderzee naar Tjilatjap zal blijven behouden, zoodat het bezwaarlijk is, aan te geven, welke vervoersstijging op de hoofdlijn van den ontworpen spoorweg het gevolg zal wezen.

Aangezien men zich voorstelt, eerst tegen het einde van 1911 met den bouw der lijn een begin te maken, is voor 1911 uitgetrokken een bedrag van f 350 000, waarvan f 100 000 uit te geven in Nederland en f 250 000 in Indië.

Ter verdere toelichting strekt het bij deze Memorie gevoegde overzichtskaartje benevens het uit Indië ontvangen voorontwerp met Nota van Toelichting, kaarten en verdere bijlagen, welke ter griffie van de Tweede Kamer zijn nedergelegd.

De Minister van Koloniën

DE WAAL MALEFIJT.

